

Fokus på lärares undervisningsstrategi i ämnet idrott & hälsa

- En kvantitativ studie över gymnasielärare i ämnet
idrott och hälsa

Mattias Wiklund

IDROTTSHÖGSKOLAN

I STOCKHOLM

Examensarbete 20:2005

Läroarbilden 2002-2005

Handledare: Britta Thedin Jakobsson

Focus on teacher's strategy in physical education

A quantitative study of teachers in physical
education at upper secondary school level

Mattias Wiklund

STOCKHOLM UNIVERSITY COLLEGE OF
PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Graduate essay 20:2005

Teacher program 2002-2005

Supervisor: Britta Thedin Jakobsson

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet i den här studien har varit att undersöka lektionsinnehållet hos erfarna respektive mindre erfarna lärare i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet. Följande frågeställningar till studien ställdes: Vilken tidstilldelning har lärarna i undersökningsgruppen till de olika momenten? Vad finns det för likheter och skillnader mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärares tid till olika moment? Vad finns det för hinder för att introducera nya aktiviteter i idrottsundervisningen? Vilka kunskapskvalitéer anser undersökningsgruppen vara de viktigaste som eleverna skall lära sig?

Metod

Den metod som använts är en kvantitativ insamlingsmetod genom enkäter. Till grund för arbetet gjordes en litteraturstudie och där användes sökorden: Idrott och hälsa, lärare, enkätstudie. Frågeformuläret skickades ut med ett bekvämlighetsurval till idrottslärare på gymnasienivå. Enkäten skickades ut via e-mail till 128 lärare. Sammanlagt 57 enkäter kom in detta innebar en svarsfrekvens på 44 %. Avgränsningen för studien var Stockholms län och de lärare som undervisar i idrott och hälsa (A-kursen) på gymnasieskolor där.

Resultat

Resultaten visar att idrottslektionernas innehåll är lika i antal tid till olika moment mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärare. Båda dessa grupper har bollspelsmomentet som det mest dominerande momentet i sin undervisning. De erfarna och de mindre erfarna idrottslärarna undervisar båda mer än 28 % av den totala tiden i detta moment. Det moment som fick tilldelad minst tid var simningen som fick 5 %. De vanligaste hindren som erfarna idrottslärarna angav för att introducera nya aktiviteter på lektionerna var att tiden inte räckte till. De mindre erfarna lärarna angav att för lite redskapsmaterial var det största hindret. Den viktigaste kvalitén som lärarna angav var att eleverna skulle få intresse för fysisk aktivitet på fritiden, den minst viktiga var att lära sig färdigheterna.

Slutsats

Slutsatsen av den här studien var att jag inte fann någon större skillnad mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärares lektionsinnehåll i den utvalda undersökningsgruppen.

Abstract

Aim

The special aim for this study has been to examine teacher's strategy in physical education and see if experienced teachers taught differently compare to less experienced teachers. On the basis of the aim, following questions have been constructed: How much time takes the teachers to different activities in physical education? Are there differences between experienced and less experienced teachers? What kind of hindrance is there to introduce new activities in the lessons? What knowledge-qualities do the teachers see as the most important for students to learn?

Method

The author has used a quantitative method to collect the information. A literature study has been used to find information at Internet and in books, keywords as: education, strategies in teaching and physical education were used. 128 questionnaires were sent out by E-mail and 57 came back filled in. This makes a total frequency in answer of 44 %. Teachers participated in the study, working in the administrative province of Stockholm at upper secondary school level. They should also teach in the first level (A-level) in physical education.

Results

The most important results from the questionnaires were that teachers with different kinds of experience have almost the same strategy and the same activities as their favourite activities. Among the contents ball activities were the most common. Both categories of teachers taught more than 28 % in this activity. Swimming was the activity that got the least of the time only 5 %. The most common difficulties for experienced teachers when introducing new kinds of activities were the lack of time. Too many students and too little material were the biggest hinder for the less experienced teachers. The results of the questionnaires show that the most important quality that the teachers strived to help the students to get an interest of physical activity in their spare time.

Conclusion

The conclusion of this study is that there is no bigger difference between experienced and less experienced teacher in this study about their teaching strategy.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	3
ABSTRACT.....	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	5
TABELL OCH FIGURFÖRTECKNING	6
1 INTRODUKTION	7
1.1 Inledning	7
1.2 Tidigare forskning.....	9
1.3 Teoretisk utgångspunkt	12
1.4 Syfte & Frågeställningar	15
1.5 Hypotes.....	15
2 METOD.....	16
2.1 Metodval	16
2.2 Enkäten	16
2.3 Urval.....	17
2.5 Bortfall och bortfallsanalys	17
2.6 Bearbetning av statistiken	18
2.6 Reliabilitet och Validitet	18
2.7 Värdering av det egna arbetet.....	18
3 RESULTAT	20
3.1 Urvalsgruppens bakgrund.....	20
3.2 De viktigaste kvalitéerna hos undersökningsgruppen	22
3.3 Tid till olika moment i idrott och hälsa undervisningen.....	23
3.5 Hinder till att införa nya aktiviteter i undervisningen.....	25
4 DISKUSSION	27
4.1 Diskussion av resultaten	27
4.2 Slutsats	31

4.3 Fortsatt forskning	32
LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING	33
Tryckta källor.....	33
Elektroniska källor	34
BILAGA 1 MISSIVBREV OCH FRÅGEFORMULÄR	35
BILAGA 2 SÖKREGISTER.....	36
BILAGA 3 NATIONELL KURSPLAN IDROTT OCH HÄLSA	

Tabell och figurförteckning

Tabell 1 Urvalsgruppens storlek och sammansättning.....	20
Tabell 2 Största hindren för att införa nya aktiviteter.	26
Figur 1 Undersökningsgruppens ålder.	21
Figur 2 Antal år idrottslärarna arbetat på gymnasiet.....	21
Figur 3 Viktigast respektive minst viktiga kvalitéer.....	22
Figur 4 Sammanställning över idrottslärares tid till olika moment	23
Figur 5 Medelvärde av erfarna och mindre erfarna idrottslärares moment	24

1 Introduktion

1.1 Inledning

Som blivande idrottslärare¹ har jag fler än en gång under idrottslärarutbildningen undrat vad ämnet idrott och hälsa skall innehålla. Varje lärare på idrottslärarutbildningen har "brunnit" för sitt ämnesområde och betonat att de moment de har undervisat i är det viktigaste som studenten skall lära ut. På idrottslärarutbildningen finns olika mycket tid anslaget till undervisningsmomenten. Under första terminen på idrottslärarutbildningen studerade vi både läroplanen för de frivilliga- och obligatoriska skolformerna. Det var läroplanerna från Lgr-62 fram till den nu gällande läroplanen Lpo-94 som studerades då. Som nybliven student var jag inte lika medveten om läroplanens betydelse som jag har blivit nu på senare tid under utbildningen. Därför finns ett intresse att gå igenom den lite mer noggrant i examensarbetet men även se vad den nationella kursplanen säger om innehållet i idrottsämnet. Lärarenkäten som redovisas i den här studien undersöker lektionsinnehållet hos idrottslärare gymnasieskolan.

Jag har många olika erfarenheter av idrottsundervisningen i skolan, dels från min egen skolgång, dels från den verksamhetsförlagda utbildningen under min lärarutbildning. Jag har även arbetat som idrottslärarvikarie på olika skolor innan jag påbörjade utbildningen. Det som läroplanen för gymnasiet (Lpf-94) säger om innehållet i skolundervisningen på gymnasiet är inte så noggrant preciserat i detaljer som det var i Lgy-70. Läroplanen har utvecklats på senare år från att tidigare ha varit regelstyrd till att bli en målstyrd skola. Göran Linde skriver i sin bok *Det ska ni veta!: En introduktion till läroplansteori* att:

I den första läroplanen för gymnasieskolan Lgy-70 så angavs anvisningar för de enskilda ämnena och i dessa anvisningar angavs för varje ämne dels mål, dels huvudmoment. Alltså föreskrevs ett givet innehåll, men dessa föreskrifter var dock inte så detaljerade, utan lärarna hade ett ganska stort tolkningsutrymme.²

¹ Idrottslärare, idrottsämnet och idrottsundervisning kommer att användas som betäckning på lärare, ämnet och undervisningen **idrott och hälsa** i den här uppsatsen.

² Göran Linde, *Det ska ni veta!: En introduktion till läroplansteori*, 10. Uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2004), s. 87.

Linde fortsätter med att skriva att "Vi har fått en kommunal och decentraliserad skola istället för den tidigare centralt regelstyrda skolan"³. Huvudansvaret för skolans målstyrning har alltså gått från att tidigare varit statlig till att bli kommunal. I den gamla läroplanen gavs anvisningar för de enskilda ämnena och innehållet var mer styrt. I den senaste läroplanen Lpf-94 är lärarna mera fria att tolka och utforma en egen lokal kursplan i sitt ämne. Den lokala kursplanen formas utifrån hur lärarna tolkar den gällande läroplanen, men kriteriet är att de uppfyller målen som är beskrivna i läroplanen. Från och med 1994 har skolan och läroplanerna blivit målstyrda med strävansmål och uppnåendemål som viktiga moment.

Ett av målen i Lpf-94 är att eleven skall ha kunskaper om en god hälsa⁴. Kunskaper om en god hälsa kan fås på många olika sätt. På lärarutbildningen har vi fått lära oss att det finns fyra olika sorters kunskap, fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Som idrottslärare kan man då till exempel använda sig av teoretiska moment för att ge eleverna fakta och öka deras förståelse, men även använda sig av praktiska moment så eleven kan träna upp sin färdighet och förhoppningsvis få en förtrogenhet inom olika aktiviteter.

Det finns en hel del olika mål som står angivna i den nationella kursplanen i ämnet idrott och hälsa. Bland annat står det att: "Eleven skall fördjupa sina kunskaper om och i idrott och friluftsliv"⁵. Ämnet skall även innehålla kunskaper om kost, motion och ergonomi men också hur droger och dopingpreparat skadar eleverna. Utbildning inom livräddning och första hjälpen skall också innefattas i detta ämne.⁶ Hur skall idrottslärarna hinna med att uppfylla alla de mål som är angivna i den nationella kursplanen? Hur stor del får enstaka moment ta av den sammanlagda undervisningstiden för att alla mål skall kunna uppfyllas? Claes Annerstedt nämner i sin avhandling *Idrottslärarna och idrottsämnet* att under de senaste decennierna har ämnesinnehållet expanderat enormt.⁷ Annerstedt skriver att ämnesinnehållet har blivit allt bredare medan tiden till ämnet bara har krympt.⁸ I början av 1900-talet hade eleverna daglig undervisning i skolgymnastik och 1928 infördes idrottsdagar (dagens friluftsdagar) i skolan, dessa skulle utgöra 10 % av den totala undervisningstiden⁹. Eleverna hade alltså daglig

³ Linde, s. 94.

⁴ Utbildningsdepartementet, *Läroplaner för de frivilliga skolformerna Lpf-94* (Stockholm: Liber, 1994), s. 12.

⁵ Ibid. s.12.

⁶ Kursplan Idrott och hälsa (se bilaga 3).

⁷ Claes Annerstedt *Idrottslärarna och idrottsämnet: Utveckling, mål, kompetens-ett didaktiskt perspektiv*, (diss. Göteborg: ACTA Universitatis Gothoburgensis, 1991), s. 235.

⁸ Ibid. s.132.

⁹ Ibid. s. 235.

undervisning i skolgymnastik och de hade även fler idrottsdagar än vad som finns angivet för skolans verksamhet idag. Samtidigt ska man komma ihåg att det inte var alls lika många som gick i skolan förr som nu. Trots att det är fler elever som går i dagens skola så var det ändå en stor skillnad på tidstilldelningen till ämnet förr och nu. Med detta som bakgrund menar Annerstedt att det inte är konstigt att idrottslärare känner att de inte hinner med dagens idrottsundervisning.¹⁰

1.2 Tidigare forskning

Det finns en hel del studier gjorda där man undersöker innehållet på idrottslektionerna. Det finns studier både gjort i grundskolan och gymnasiet. Jag har valt att ta med dels studier från båda stadierna det vill säga grundskolan och gymnasiet. Jag har valt att ta med både nyare och äldre studier svenska som utländska studier för att få en så stor överblick som möjligt. I Lars Magnus Engströms rapport från 1968¹¹ så framgår det att av den totala undervisningstiden bestod 33,5 % av bollspel 29 % av gymnastik samt 17 % av friidrott. Dessa var de moment som förekom mest på gymnastiklektionerna (som ämnet hette då). Övriga cirka 20 % tilldelades till moment som orientering, dans, simning, teori skridskoåkning m.m. Engströms rapport behandlade lärare som undervisade årskurs åtta i gymnastik.¹²

Yngve Carlstens rapport (1989)¹³ som också behandlade lärare för årskurs åtta elever visade att idrottsundervisningen i skolan under 80-talet bestod av 38 % bollspel, 29 % gymnastik och 17 % friidrott. Övriga 16 % undervisade lärarna i moment som orientering, simning teori (t.ex. träningslära), dans, vinteridrotter och övrigt. I Engströms rapport från 1968 Carlstens rapport från 1989 ser vi att det inte har skett någon stor förändring i tid till olika moment mellan åren 1968 och 1989.

I Skola-Idrott-Hälsa rapporten (SIH projektet) från 2001¹⁴ visar att bollspelsmomentet hade minskat till 35 % av den totala undervisningstiden. Gymnastikmomentet hade krympt till 9 %

¹⁰ Ibid. s. 132.

¹¹ Lars Magnus Engström *Gymnastikundervisning i årskurs 8*: (Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm Pedagogisk-psykologiska institutionen, 1969), s. 16.

¹² Ibid. s. 16

¹³ Yngve Carlsten, *Ämnet idrott i grundskolans årskurs 8*, rapport 5:1989 (Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm Institutionen för pedagogik, 1989), s. 39.

¹⁴ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, Britta Thedin Jakobsson, "Lärares syn på ämnet idrott och hälsa", *Svensk idrottsforskning*, 3 (2002:11), s.19.

medan fysisk träning hade 18 % av den totala undervisningstiden.¹⁵ Övriga procent av undervisningen i SIH-projektet gick till att undervisa i friidrott, dans rörelse, teori, simning friluftsliv och övrigt. Dessa siffror visar medelvärdet av vad alla idrottslärare hade svarat, det man kan ha i minnet då är att det finns de lärare som har undervisat mer respektive mindre än exempelvis 30 % bollspel eller 14 % gymnastik på lektionerna.

Det finns även en nyligen skriven c-uppsats som är skriven av Martin Karlsvärd och Rikard Malvebo¹⁶ som undersöker ämnesinnehållet på gymnasiet hos idrottslärare. Denna studie gjordes bland 42 lärare på gymnasiet i idrott och hälsa i Göteborgsområdet. Deras studie visade att bollspel fick 33 %, fysisk träning fick 16 % teoridelen fick 10 % av den totala undervisningen. Övriga moment som fick dela på den återstående tiden var dans och rörelse, simning gymnastik friluftsliv och övrigt. De största hinder som lärarna upplevde för att kunna förverkliga målen med sin undervisning var att de hade otillräckligt med tid och för stora undervisningsgrupper. Varför jag tar upp Karlsvärds och Malvebos studie som tidigare forskning är för att det råder en brist på studier av idrottslärare på gymnasienivå. Min tänkta studie undersöker till skillnad från de andra ovannämnda studierna, om det finns någon signifikant skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärares sätt att undervisa i ämnet idrott och hälsa på gymnasienivå.

En studie som heter *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002*¹⁷ behandlar svar av skolledare från 200 grundskolor och 100 gymnasieskolor. I den studien får lärarna frågan om vilka aktiviteter som är vanligast på idrottslektionerna. Lärarna angav att bollspel var det vanligaste, 80 lärare av sammanlagt 214 lärare angav detta som den vanligaste aktiviteten.¹⁸ Lekar var den näst vanligaste aktiviteten och träning och motion var den tredje vanligaste aktiviteten. Övriga aktiviteter var gymnastik, samarbetsövningar, motorik, dans/musik och övrigt. När sedan frågan ställdes till lärarna om

¹⁵ Ibid. s. 19.

¹⁶ Martin Karlsvärd & Rikard Malvebo, *Om man bara har en gång i veckan, då måste du ju få motion*", Examensarbete 10 p vid idrottslärlinjen 2001-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:55 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s.30

¹⁷ Charli Eriksson, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002*-(Örebro: Institutionen för idrott och hälsa, 2003)

¹⁸ Ibid. s.19.

vilken aktivitet som var den viktigaste så svarade lärarna att samarbetsövningar och lekar var de viktigaste aktiviteterna.¹⁹

En engelsk studie kring ämnesinnehållet i Physical Education (PE) som är Englands motsvarighet till Sveriges idrottslektioner visar inte helt olik de svenska studiernas resultat, det vill säga att bollspel är det som återfinns mest i deras PE. Studien jämför data från enkäter på idrottslärare mellan årtalen 1974-1997. Studien syftade till att undersöka förändringar i tid till olika moment på idrottslektionerna. Här kommer några citat från boken *Issues in physical education* där den studien tas upp.²⁰ "Results showed that in 1997 games received the largest amount of curriculum time throughout KS3 and KS4, followed by athletics and then gymnastics, while dance and swimming were less prominent"²¹. Här sägs att den största tidstilldelning i den engelska idrottsundervisningen gick till spel av olika slag. Lagbollspel är ett exempel på ett sådant spel, det som även framkom av ovanstående citat var att friidrott fick en stor del av lektionsutrymmet.

KS3 och KS4 står för key stage 3 och 4 detta är beteckning på olika nivåer i den engelska idrottsundervisningen. Ett annat citat från den här studien som också belyser olika populära idrotters dominans är följande citat: "Traditional games such as football, netball, basketball, hockey, rugby, cricket and rounder dominated the curriculum throughout Years 7 to 11"²². Här nämns olika populära idrotter som dominerade i den engelska idrottsundervisningen redan hos elever i unga år. Resultaten från deras studie visar att det var lagspel av olika slag som dominerade i deras undervisning. Moment som exempelvis gymnastik och dans var inte alls lika mycket förekommande i den engelska idrottsundervisningen. Flera andra undersökningar bekräftade dessa enkätresultat. Det var bland annat en rapport från *Office for Standards in Education* som visar att mellan 50-70 % av undervisningen på gymnasienivå ägnas åt olika lagspelsidrotter.²³

En annan engelsk studie om idrottsämnets innehåll är gjord av Ken Green²⁴. Denna genomfördes med hjälp av intervjuer med 35 stycken lärare i Physical Education (PE) som är

¹⁹ Ibid. s. 20.

²⁰ Andrea Lockwood, "Breadth and balance in the physical education curriculum" in *Issues in physical education* Eds. Susan Capel and Susan Piotrowski,(London: Routledge, 2000), p. 126.

²¹ Ibid. p. 126.

²² Ibid. p. 126.

²³ Lockwood, p. 126.

²⁴ Ken Green, "Exploring the Everyday Philosophies of Physical Education Teachers from a Sociological Perspective", *Sport, Education and Society*, 5 (2000:2) p. 115.

motsvarigheten till idrott och hälsa i Sverige. Studien undersökte förhållandena i skolor nordvästra England. I studien frågade man om vad Physical Education egentligen skall innehålla och syfta till. Resultatet av intervjustudien visade att lärarna angav en rad olika mål och syften med sin idrottsundervisning. Målen som lärarna angav var att PE skulle syfta till var att eleverna skulle tycka det är roligt, eleverna skulle utöva olika idrotter, få intresse för fysisk aktivitet på fritiden, kännedom om hälsa, att alla skulle få vara med och idrotta samt att eleverna skulle få ett akademiskt värde av idrotten. En lärare i intervjustudien besvarade denna fråga med att säga: "One of the main priorities is that they themselves... it's my joy to get them active, release a bit of tension, get some energy out of their systems so they are ready for the rest of the school day"²⁵. Men författaren tillägger att när lärarna menar att "enjoyment" är det stora målet så visar han i andra citat från undersökningsgruppen att lärarna menar att det var "enjoyment of sport"²⁶. Det kan tolkas som att det var sport som var huvudmålet med undervisningen inte att det skulle var roligt. Även i de andra olika syftena så var den bakomliggande andemeningen "sport" och "team games".

Green belyser fokuseringen på sport och andra lagspel med följande citat: "Sport tended, then to be a particularly prominent ideological theme in PE teachers philosophies. Even where participation was the primary concern of teachers, this tended to be participation in (competitive) sport and, frequently, team-games"²⁷. Studien visade främst att "sport" och "team games" var det som förekom mest på lektionerna. Om man översätter sport och team games kan man säga att det handlar om olika idrotter och lagspel. När lärarna från undersökningsgruppen blev tillfrågade om vad de använder de extra tillsatta idrottslektionerna till, så svarade de att de använder den till lagspel. Den här extra idrotten fick lärarna välja vad helst de ville och de valde alla olika slags lagspelsidrotter.²⁸

1.3 Teoretisk utgångspunkt

Göran Linde skriver i den tidigare nämnda boken "att läraren har mer eller mindre frihet i tolkningen av läroplanen beroende på det ämne han/hon undervisar i"²⁹. Linde tar upp fyra argument till vad som kan påverka valet av innehåll på idrottslektionerna. Linde fokuserar på

²⁵ Ibid. p. 113.

²⁶ Ibid. p. 114.

²⁷ Ibid. p. 115.

²⁸ Ibid. p. 117.

²⁹ Linde, s. 50.

följande fyra anledningarna till varför lärare väljer det innehåll de gör, socialt fokus, ämnesfokus, lärarfokus och undervisningsprocessen i fokus³⁰. Lärarfokusen var den av de fyra anledningarna som intresserade mig mest. I detta avsnitt i Lindes bok så nämns begrepp som repertoar och dennes påverkan på lärares undervisningsstrategier. Linde tar upp två olika repertoarer³¹. Den första är den *potentiella repertoaren* och den består av de lektioner lärare kan hålla med hänsyn till sin praktiska och teoretiska erfarenhet, den är exempelvis de "sånger" han kan sjunga. Det andra är den *manifesta repertoaren*, denna repertoar består av den uppsättning lektioner han/hon faktiskt håller³². Den manifesta repertoaren kan i sin tur delas in i stoffrepertoar och förmedlings repertoar. ”Stoffrepertoaren byggs av lärarens ämnesstudier, beläsenhet, personliga erfarenheter”³³. ”Förmedlingsrepertoaren däremot är sättet läraren väljer att förmedla sitt ämne genom”³⁴. Linde menar att "Ju rikare och större den potentiella repertoaren är ju mer strategiskt utvald och riktad kan den manifesta repertoaren bli"³⁵.

Som blivande idrottslärare får man en stor frihet att tolka läroplanen och tillsammans med kollegor utforma en lokal arbetsplan på den skola man ska arbeta på. Detta innebär att var och en som arbetar inom arbetslaget kommer att kunna påverka arbetsplanen med den potentiella repertoar som idrottsläraren har med sig. Detta är precis det som Linde skrev om i sin bok att det man har med sig tidigare i bagaget kommer man att ta med sig dit man är. Håkan Larsson skriver, att de lokala kursplanerna ska vara utformade efter den kommunala kursplanen samt den aktuella skolans övergripande arbetsplan.³⁶ Här ser vi att det fortfarande finns vissa kriterier för lärare när de skall utforma en egen kursplan för sitt ämne. Larsson skriver att när lärare själva urformar sina mål och sitt innehåll och själva utvärderar sitt arbete leder detta till att resultatet blir deras personliga angelägenhet³⁷.

Annerstedt, Claesson och Ternstrand (1981) undersökte en årskull idrottslärarstudenter och fann att det klart dominerande skälet till att man sökte till idrottslärarutbildningen var det

³⁰ Ibid. s. 52f.

³¹ Ibid. s. 52f.

³² Linde, s. 17.

³³ Ibid. s. 17.

³⁴ Ibid. s. 17.

³⁵ Ibid. s. 52.

³⁶ Håkan Larsson, "Lokala arbetsplaner i idrott och hälsa - en ny typ av styrning" i *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Håkan Larsson & Karin Redelius (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004) s. 207.

³⁷ Ibid. s. 207.

stora intresset för idrott.³⁸ Att blivande idrottslärare i mycket hög utsträckning har haft eller har stora erfarenheter av ledar- och instruktörsverksamhet inom idrottsrörelsen har också framkommit genom studier.³⁹ De som har läst på högskola har byggt upp kunskaper och breddat sin *repertoar* för att sen kunna använda detta till att utforma en lokal kursplan. Linde skriver att även om repertoaren är individuell så finns det ändå ett gemensamt element genom ämnesstudierna och att det som har varit dominerande perspektiv och mode under studietiden lever vidare under decennier.⁴⁰ Som student är det klart att man påverkas av den atmosfär som finns på den högskola man studerar vid.

Vad som varit ett intresse för mig i arbetet med denna studie har varit att ta reda på vilka faktorer som påverkar lärare när det gäller att introducera nya aktiviteter i undervisningen. Har idrottslärare en ständig strävan och betoning på att introducera nya aktiviteter/moment i sin undervisning eller går lektionerna bara på rutin? Finns det någon skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärares arbetsmetoder gällande att introducera nya aktiviteter? I boken *Nyare Forskning om Lärare* skriven av Gerhard Arfwedson⁴¹, har författaren gått igenom olika slags forskning om lärare. En forskning som tas upp i Arfwedsons bok benämns expert-novis- forskningen. Den forskningen jämför erkänt framgångsrika lärares sätt att undervisa med oerfarna lärares undervisningssätt. I denna forskning har bland annat lärares effektivitet vid införandet av ett nytt arbetssätt undersökts. När de så kallade "expert- lärarna" introducerades för nya moment, handlade de likadant som de oerfarna lärarna gjorde trots den djupa ämneskunskapen de ägde. Arfwedson skriver att "Experternas effektivitet som lärare sjönk således när de förändrade sitt sätt att arbeta"⁴².

Arfwedsons menade att: "Erfarna lärares ofta dokumenterade motstånd mot förändring framstår då i en ny belysning: lärarna vill inte ändra sitt sätt att arbeta, eftersom det leder till en (åtminstone temporärt) sämre undervisning"⁴³. Erfarna lärare är bra på att tolka klassrumshändelser och på att kunna använda sina rutiner, och se till att kunskap kan

³⁸ Annerstedt. s. 152.

³⁹ Ibid. s. 152.

⁴⁰ Ibid. s. 17.

⁴¹ Gerhard Arfwedson, *Nyare Forskning om Lärare* (Stockholm: HLS Förlag, 1994).

⁴² Arfwedson. s. 39.

⁴³ Arfwedson. s. 39.

organiseras och anpassas till olika elevers behov.⁴⁴ Arfwedson drar slutsatsen att "När nya arbetssätt och andra förändringar ska implementeras riskerar expertläraren sin expertis"⁴⁵.

1.4 Syfte & frågeställningar

Det övergripande syftet är att undersöka lektionsinnehållet i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet mellan de idrottslärarna med erfarenhet av yrket respektive de lärarna med mindre erfarenhet av läraryrket. Definitionen på "erfarna lärare" är lärare som arbetat nio år eller mer på gymnasiet och "mindre erfarna lärare" är de som arbetat åtta år eller mindre. För att belysa studiens olika syften har det lett till följande frågeställningar.

- Vilken tidstilldelning har lärarna i undersökningsgruppen till de olika momenten?
- Vad finns det för likheter och skillnader mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärares tid till olika moment?
- Vad finns det för hinder till att kunna introducera nya aktiviteter i undervisningen?
- Vilka kunskapskvalitéer anser undersökningsgruppen vara de viktigaste som eleverna skall lära sig?

1.5 Hypotes

Hypotesen innan den här studien påbörjades var att erfarna idrottslärare har en större tidstilldelning till moment som bollspel, gymnastik och fysisk träning än vad mindre erfarna idrottslärare har. Hypotesen var grundad på tidigare erfarenheter inom skolans värld samt att dessa tre moment i stor utsträckning har dominerat idrottslektionerna i tidigare forskning. I motsats till detta så var min hypotes att mindre erfarna idrottslärare har en större spridning i sin undervisning mellan de olika momenten. Varför mindre erfarna lärare skulle ha en större spridning av olika moment grundade jag på att i lärarutbildningen så betonas de olika momenten ungefär lika mycket. Som mindre erfaren tar man nog lätt med sig det tankesättet som präglade en sist. Vidare hade jag en hypotes om att mindre erfarna lärare i ämnet idrott och hälsa hade en större benägenhet att introducera nya aktiviteter på sina lektioner än vad erfarna lärare har. För att undersöka om mina hypoteser stämmer så valde jag att fokusera om

⁴⁴ Ibid. s. 39.

⁴⁵ Ibid. s. 40.

det föreligger någon skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärares lektionsinnehåll i idrott ämnet.

2 Metod

2.1 Metodval

I den här studien har en kvantitativ metod använts för att inhämta svar från så många olika idrottslärare som möjligt. En litteraturstudie har även gjorts och i Databasen Eric har sökorden Physical Education, teaching strategy och School använts. Sökning efter tidigare studier har även gjorts i Idrottshögskolans bibliotekskatalog Liber med hjälp av sökorden idrott och hälsa, enkätstudie, lärare och undervisning. Med hjälp av ett e-mailregister till handledare på gymnasieskolorna som jag fann på Idrottshögskolan i Stockholm skickades enkäten ut till idrottslärare i Stockholms län. Den kategori av idrottslärare som arbetar i idrott och hälsa på A-kursen valdes ut som undersökningsgrupp. Varför jag valde just den gruppen av lärare var för att det är bara A-kursen i idrott ämnet som är obligatorisk för alla gymnasieelever. B-kursen i idrott och hälsa är det bara vissa elever som läser. Genom den enkätundersökning jag genomfört kan jag få en överblick på hur läget är bland gymnasielärare i idrott och hälsa i Stockholms län. 128 enkäter har skickats ut till lärare på olika gymnasieskolor i Stockholms län.

2.2 Enkäten

Frågeformuläret är skapat i dataprogrammen Excel och Word. Tillvägagångssättet prövades genom en pilotstudie på två stycken idrottslärarstudenter på Idrottshögskolan i Stockholm. De fick pröva enkäten innan den skickades ut. "Testpiloterna" prövade om det gick att fylla i enkäten via e-mail och sedan skickade tillbaka den ifylld. De gav också kommentarer till upplägget, och innehållet i enkäten. Upplägget med de olika svarsalternativen i frågeformuläret har fått dels genom *Enkätboken*⁴⁶, dels genom att jag läst tidigare gjorda enkätstudier. Syftet att undersöka innehållet på idrottslektionerna som studien bygger på har även det bidragit till vilka frågor som använts. Enkäten består av frågor med fasta svarsalternativ som i vissa fall kompletteras med egna kommentarer. Frågorna berör idrottslärares lektionsinnehåll, tid till de olika momenten, vilka hinderna är till att introducera nya aktiviteter på idrottslektionerna m.m. Insamlingsmetoden har valts för att få så stor överblick som möjligt och för att kunna sammanställa så många lärares åsikter som möjligt.

Nackdelen med att använda sig av fasta svarsalternativ är att innehållet i studien tappar djupet och detaljrikedomen, det blir mest ett ytligt sätt att beskriva resultatet på.

Utfallet med enkätinsamlingen via e-mail blev inte så högt. Svarsfrekvensen var alldeles för låg så jag bestämde mig för att även skicka ut enkäten per post. Adresserna till alla skolor hittades på Skolverkets hemsida (www.skolverket.se).⁴⁷ När adresserna väl hittats så fick jag gå in på skolornas hemsida och leta upp namnen på de idrottslärare som fanns på den skolan. I kuvertet med frågeformuläret och missivbrevet bifogades även ett frankerat och adresserat svarskuvert adresserat till Idrottshögskolan i Stockholm.

2.3 Urval

Undersökningsgruppen är framtagen genom ett bekvämlighetsurval genom att ett handledarregister med e-mail adresser använts. Enkäterna har skickats iväg via e-mail till 186 idrottslärare på gymnasiet. Efter några veckor skickades en påminnelse via e-mail och sedan gjordes även ett påminnelseutskick via postens försorg med 100 enkäter instoppade i kuvert till olika skolor i Stockholms län. Varför jag just valde att skicka ut enkäter till lärare i Stockholms län, beror på att detta skulle underlätta insamlandet av materialet om jag skulle bli tvungen att besöka de utvalda skolorna. En liknande studie har gjorts i Göteborg så intresset har varit stort hos mig att göra en liknande studie i den här delen av Sverige.

2.5 Bortfall och bortfallsanalys

Det externa bortfallet har varit alldeles för stort för att författaren till denna studie skall vara nöjd. 186 enkäter skickades ut via e-mail 57 enkäter besvarats. Av de 186 enkäterna som skickats ut så har 37 enkäter skickats till studievägledare eller före detta idrottslärare på gymnasiet som inte arbetar på gymnasiet längre utan bland de yngre åldrarna. 21 enkäter kom inte fram via e-mail och två idrottslärare ville inte vara med i den här enkätstudien. Det sammanlagda utskicket uppgår då till 128 enkäter, när jag har bortsett från de enkäter som inte har kommit fram via e-mail samt de enkäter som kom till personer som inte undervisar i idrott på gymnasiet. Det är alltså från de 128 enkäterna som svarsfrekvensen på 44 % räknats fram. När det visade sig att så många enkäter kommit fel skickades enkäten även ut med hjälp av den "vanliga posten". Innan detta gjordes så hade en påminnelse via e-mail skickats ut. Olyckligtvis skickades postenkäten ut i samband med påsklovet, så idrottslärarna hade inte så

⁴⁶ Jan Trost, *Enkätboken 2: a uppl.* (Lund: Studentlitteratur, 2005) kap. 6

⁴⁷ <http://www.skolverket.se/sb/d/244;jsessionid=6F8DC35D6299408F2443B26F0A7846A8>

lång tid på sig att besvara enkäten i de fall då de inte hade fått enkäten tidigare innan via e-mail. Det interna bortfallet som behandlar bland annat ej besvarade frågor, missuppfattning av frågor och enkätsvar som är ej korrekt ifyllda har inte varit så stort. Som störst har det interna bortfallet på en fråga varit sex lärare.

2.6 Bearbetning av statistiken

Resultaten är presenterade i form av procent och de är avrundade till närmaste heltal. Beräkningarna är samtliga gjorda i Excel och SPSS 11.0 for Windows. För att kontrollera om det förelåg någon skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare i idrott och hälsa användes Independant Samples Test (Oparat T-Test) och Mann-Whitney Test. För att undersöka om det skiljde sig något mellan erfarna och mindre erfarna lärare gällande vilka hinder de hade för att introducera nya aktiviteter användes Pearson Chi-Square Test. Den statistiska signifikansnivån var satt till $p < 0.05$ för att se om det skiljde sig mellan dessa grupper. Det visade sig att jämförelsen mellan dessa grupper översteg det satta p-värdet i de flesta fall. Resultatet har presenterats med hjälp av tabeller och diagram.

2.6 Reliabilitet och validitet

När studien har en hög grad av reliabilitet betyder det att den skall kunna upprepas och få ett likadant resultat även om samma undersökningsgrupp skulle fylla i samma frågeformulär vid ett annat tillfälle. Det innebär att tillförlitligheten i testet är väldigt viktig för att studien skall ha en hög reliabilitet. Om den här studien skall anses ha en hög reliabilitet så måste den visa att resultatet inte berodde på slumpen utan var tillförlitlig. Därför anser jag att jag kunnat öka reliabiliteten genom att ställt samma sorts fråga flera gånger för att på så sätt ta reda på om undersökningsgruppen var konsekventa i sina svar. Validiteten behandlar studiens giltighet att undersökningen mäter det som den avser att mäta. Det som denna studie har avsett att mäta anser jag har uppnåtts genom den här studien. Men för att öka validiteten kunde fler initiativ gjorts för att få tag i fler undersökningspersoner. Jag hade för avsikt att undersöka idrottslärare på gymnasiet i Stockholms län, det låga deltagandet på 57 lärare visar att någon generalisering av erfarna och mindre erfarna lärare inte kan göras.

2.7 Värdering av det egna arbetet

Den låga svarsfrekvensen kan dels bero på att lärare ofta är upptagna med att förbereda lektioner och dylikt. En annan anledning kan vara att jag sände ut frågorna via e-mail till

lärarnas e-mailadresser på skolan. Dessa e-mail verkar inte bli lästa så ofta som jag trodde att de skulle göra. Idrottslärarna kanske har flera andra e-mailadresser som de använder sig mer ofta av. Jag skickade ut frågeformuläret med den vanliga posten också men på grund av okända orsaker så inkom det fler ifyllda enkäter via e-mail än via post. Den låga svarsfrekvensen kan också bero på att lärarna är trötta på att fylla i enkäter och att det kan vara känsligt att behöva redovisa sitt lektionsinnehåll för andra, de har därför inte gjort sig det besväret att fylla i dessa.

En svaghet i min studie är definitionen av erfarna och mindre erfarna lärare. Den indelning som gjorts visar inte på den sammanlagda erfarenheten inom idrottsläraryrket, utan den ser till erfarenheten som idrottslärare på gymnasiet. Därför kan det finnas lärare med stor erfarenhet av yrket som hamnar i kategorin mindre erfarna lärare enligt min indelning. Mitt syfte var att undersöka om lektionsinnehållet skiljer sig mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärare och jag tycker att jag har fått en bra spridning gällande lärarnas ålder och det antal år personerna i undersökningsgruppen arbetat som idrottslärare på gymnasiet.

3 Resultat

3.1 Undersökningsgruppens bakgrund

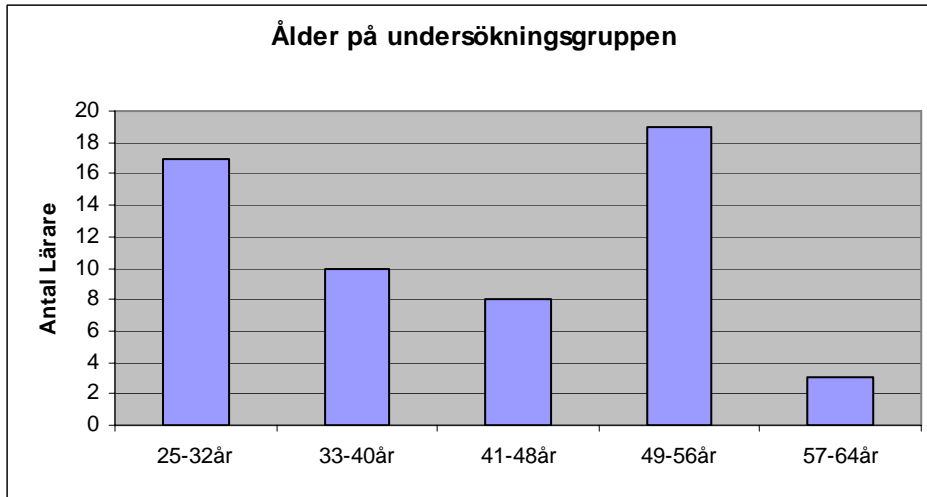
Den här enkätundersökningen undersöker idrottslärare och deras lektionsinnehåll i ämnet idrott och hälsa på gymnasienivå. Studien är gjord på idrottslärare i Stockholms län. Enkätundersökningen redovisar svar från 57 undervisande idrottslärare på gymnasiet kurs A. Samtliga 57 lärare är utbildade idrottslärare och de har läst minst 60 poäng idrott och hälsa på någon lärarhögskola. Det interna bortfallet beror på att lärarna antingen missuppfattat frågorna och fyllt i flera svarsalternativ eller att de inte har svarat på den ställda frågan. Inriktningen på studien är främst att undersöka om det finns någon skillnad mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärares sätt att undervisa.

I Tabell 1 nedan redovisas bakgrundsfakta om enkätresultaten och förhållandena kring dessa, detta för att få en överblick över undersökningsgruppens bakgrund och de förutsättningar lärarna hade när undersökningen gjordes.

Tabell 1 Undersökningsgruppens storlek, könsfördelning, inkomna svar och svarsfrekvens

Utskickade enkäter per e-mail	186st
Medräknade enkäter i studien	128st
Utskickade påminnelser per post	100st
Lärare som inte ville vara med	2st
Besvarade enkäter av män	40st (70%)
Besvarade enkäter av kvinnor	17st (30%)
Besvarade enkäter totalt	57st
Svarsfrekvens (%)	44 %

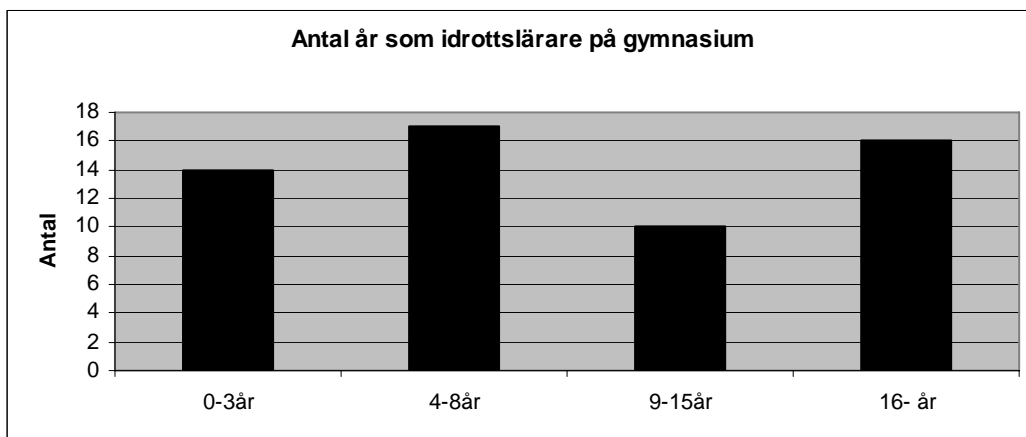
Tabellen visar att det var fler män än kvinnor som svarade på enkäterna. Det vore önskvärt att få en jämn könsfördelning. Den låga svarsfrekvensen beror på många olika faktorer som nämnts i metod avsnittet. Lärarna fick även en påminnelse via e-mail innan påminnelsen per post sändes ut.



Figur 1 Undersökningsgruppen indelade i fem kategorier efter ålder.

Ovan redovisas en indelning över undersökningsgruppens ålder i fem olika ålderskategorier. Varför indelningen av lärare skedde med åtta års intervall var för att det underlättade översikten av undersökningsgruppen. Hade fler kategorier använts så hade översikten försämrats och hade färre använts så hade spridningen inte uppfattats lika klart. Den äldste i undersökningsgruppen var 64 år gammal och den yngste var 25 år.

Figur 2 nedan blir därför också intressant då den behandlar antalet år undersökningsgruppen arbetat som idrottslärare på gymnasiet. Det finns inget samband med hur gamla idrottslärarna är och hur länge de har arbetat som idrottslärare på gymnasiet.



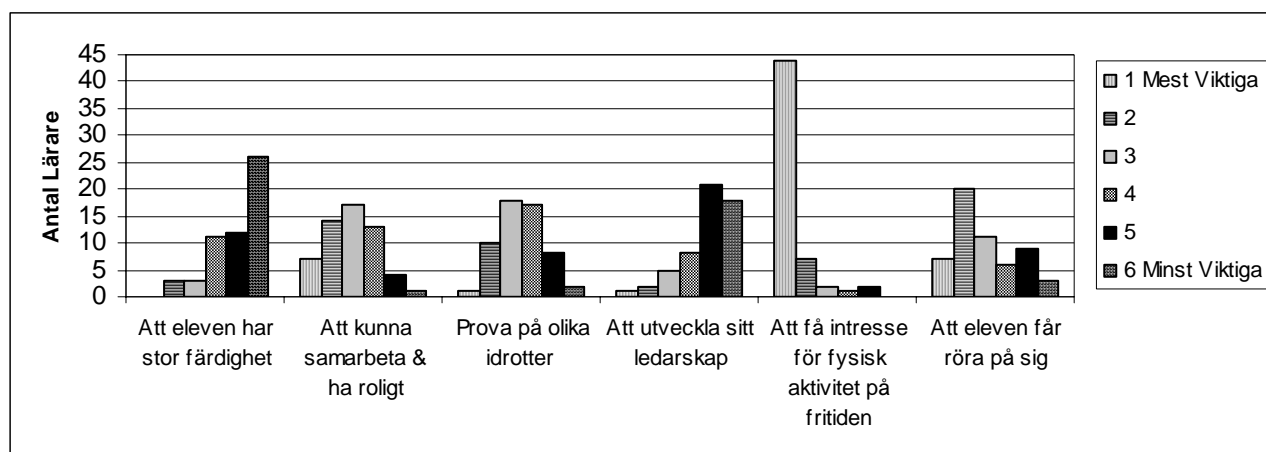
Figur 2 Antal år som idrottslärare på gymnasium.

Den indelning som senare kommer att användas mellan mindre erfarna och erfarna lärare är ganska lika till antalet. Det var 31 lärare som ingick i kategorin mindre erfarna lärare och 26

lärare som delades in i kategorin erfarna idrottslärare på gymnasiet. Indelningen sker genom att kategorierna 0-3år och 4-8år slås ihop och bildar kategorin "mindre erfarna idrottslärare på gymnasiet", och på samma sätt slås kategorierna 9-15år och 16-år tillsammans och bildar kategorin "erfarna idrottslärare på gymnasiet". I frågeformuläret och i figur 2 har tyvärr ingen hänsyn tagits till om lärarna har arbetat som idrottslärare i grundskolan tidigare detta är en svaghet i studien. De fyra olika kategorierna som valdes i figur 2 borde ha lika antal år i intervallen för att vara korrekt utfört. Det skulle även kunna läggas till fler kategorier än de ovanstående fyra kategorierna, men detta tror jag inte skulle påverka den här studiens indelning av erfarna och mindre erfarna idrottslärare.

3.2 De viktigaste kvalitéerna enligt undersökningsgruppen

Den fråga som kommer att redovisas härnäst i resultatdelen handlar om vilka kunskapskvalitéer som lärarna tyckte var de viktigaste eleverna skulle lära sig i idrottsämnet. Figur 3 visar det sammanlagda resultatet över både erfarna och mindre erfarna lärares resultat. Till den här frågan valdes svarsalternativen utifrån vad tidigare enkätstudier om lärares lektionsinnehåll visat. När lärarna fick svara på den här frågan i frågeformuläret fick de fylla i vilka kvalitéer de tyckte var viktigast. De fick också ange övriga kvalitéer som de tyckte var viktiga. Nummer 1 ute i högra hörnet i figur 3 visar mönstret/färgen på den viktigaste kvalitén och nummer 6 visar kvalitén som de tyckte var den minst viktiga att eleverna skulle lära sig i skolan



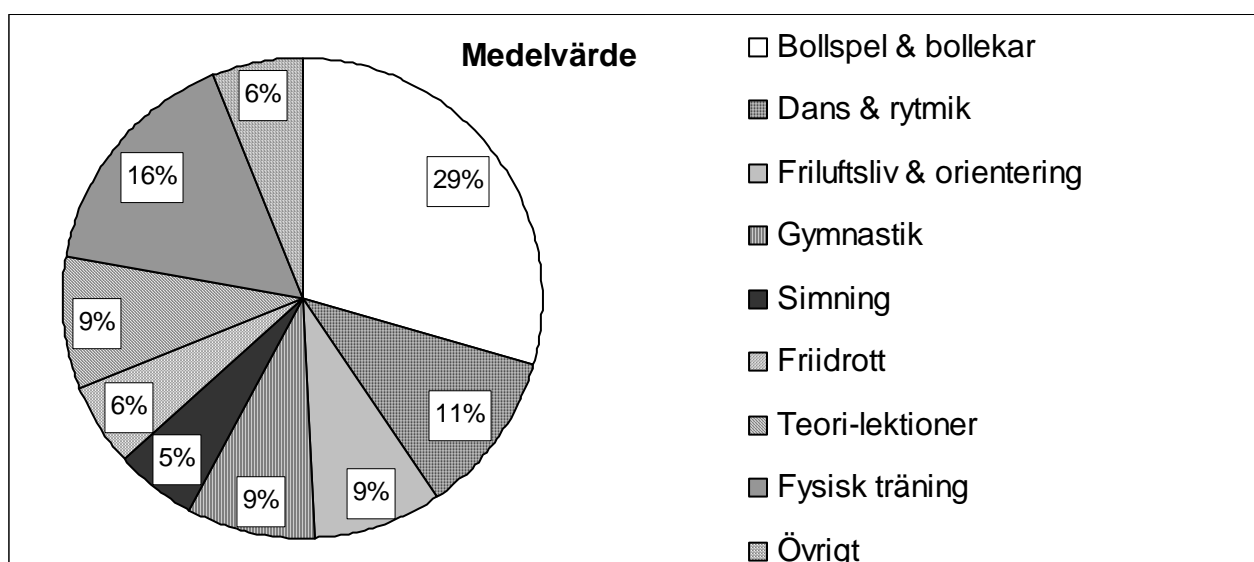
Figur 3 Viktigaste respektive minst viktiga kunskapskvalitéer som eleven skall lära sig.

Då kan man tolka denna figur enligt följande att kvalitén "Att få intresse för fysisk aktivitet på fritiden" är den viktigaste kvalitén som undersökningsgruppen har valt för den har mest antal

"ettor". Den minst viktiga kvalitén blir således "Att eleven har stor färdighet" eftersom att denna kategori fick flest "sexor". Ytterligare kvalitétér som idrottslärarna nämnde i avsnittet egna kommentarer till viktiga kvalitétér var att eleven ska: "Få en positiv och realistisk självbild, teoretisk kunskap och praktisk färdighet för att kunna bedriva fysisk aktivitet resten av livet." "Få tillräcklig kunskap om hälsa för att kunna ta hand om sig själv." "Skapa ett livslångt intresse för och en god kunskap om nyttan med fysisk aktivitet." Ytterligare andra lärare i undersökningsgruppen menade att "Eleven ska veta hur fysisk aktivitet/inaktivitet påverkar kroppen". Andra kvalitétér var att: "Få en individuell utveckling" och "Övervinna mentala barriärer". Det interna bortfallet i figur 3 var tre lärare. Bara i en av de ovanstående kvalitétérna kunde man se en skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare. Det var i kvalitén "Att få intresse för fysisk aktivitet på fritiden" som det skiljde sig åt. Skillnaden var dock inte signifikant utan bara en trend för p-värdet var på 0,067, och inte under det satta värdet på 0,05. Trenden visade att det var fler i kategorin "mindre erfarna lärare" som hade angett denna kvalitét som den viktigaste kvalitétén elever ska lära sig.

3.3 Tid till olika moment i idrott och hälsa undervisningen

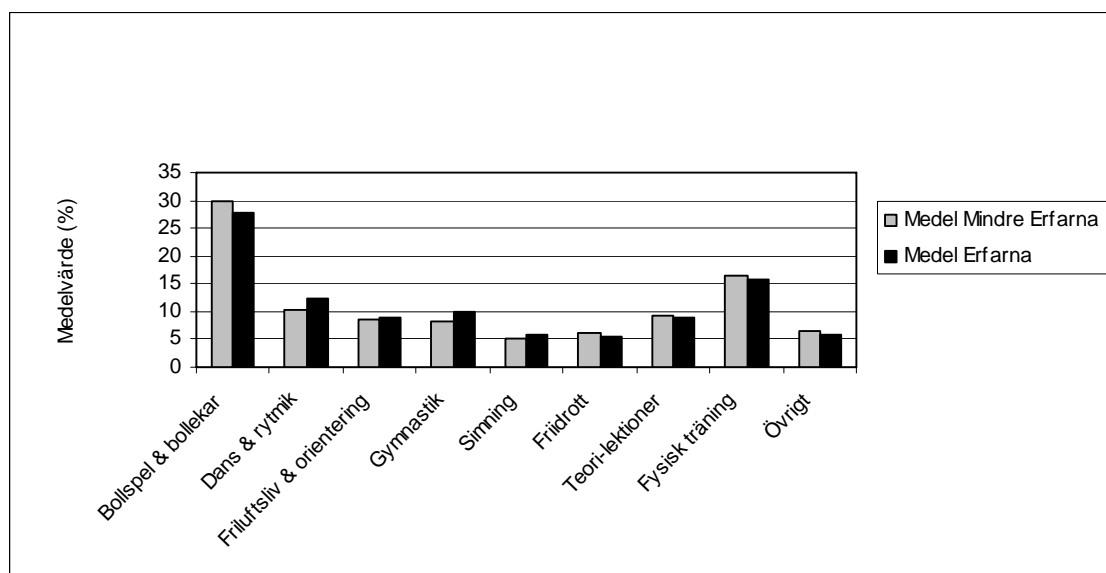
Figur 4 nedan handlar om innehållet på idrottslektionerna. Det sammanlagda resultatet redovisas från alla idrottslärare. En specifik redovisning av erfarna och mindre erfarna idrottslärares lektionsinnehåll redovisas i figur 5. Den tidstildelning lärarna har till de olika momenten i idrott ämnet redovisas med hjälp av medelvärdet i procent.



Figur 4 Sammanställning över idrottslärares tilldelade tid till olika moment

Bollspel & bollekar har överlägset det största tidsutrymmet på lektionerna. Nästan 30 % av alla idrottslärares lektioner utgörs av bollspel. Man måste dock komma ihåg att detta diagram redovisar medelvärdet i procent. Det finns ju då de som undervisar mindre och de som undervisar mer än exempelvis 29 % bollspel. Det var en i undersökningsgruppen som angett att den undervisar 70 % av den totala undervisningstiden bara i momentet bollspel. Fysisk träning var det moment som hade näst mest av den totala undervisningstiden, och detta moment tilldelades 16 %. Lärarna i den här studien gav gymnastikmomentet ett medelvärde på 9 % och friidrotten fick 6 % av den totala undervisningstiden i idrottsämnet. Simningen var det moment som fick minst andel tid, 5 % av den sammanlagda tiden till ämnet idrott fick det. Ett av moment benämndes med namnet "övrigt" och i detta moment så fick lärarna själv skriva i övriga moment/aktiviteter som de undervisar i. Exempel på moment som lärarna redovisade under rubriken övrigt var: spinning, klättring, kampsport, livräddning/HLR, skridsko åkning, yoga, ergonomi, massage m.fl.

Den inriktning som finns i den här studien har gjort att fokuset ligger på likheter och skillnader mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärare. Därigenom så blir figur 5 intressant att studera närmare. För att se om det skiljer sig något mellan erfarna och mindre erfarna lärare så har dessa delats upp i två olika kolumner.



Figur 5 Medelvärdet av erfarna och mindre erfarna idrottslärares tid olika moment.

Figur 5 anger att både mindre erfarna och erfarna idrottslärare har nästan 30 % av sin sammanlagda undervisningstid till momenten bollspel och cirka 15 % till fysisk träning. Det

finns ingen signifikant skillnad mellan de två olika kategorierna erfarna och mindre erfarna lärare i något av de ovanstående momenten. Lärarna i de båda kategorierna i undersökningsgruppen har nästan precis lika mycket tid avsatt till de olika momenten. Tidstilldelningen i procent av medelvärde var alltså nästan lika mycket för båda kategorierna.

En följdfråga till den ovanstående redovisade figuren (figur 5) var att lärarna skulle välja de tre viktigaste momenten från dessa och rangordna dem från 1-3 (där 1 var viktigast, 2 viktigare och 3 viktig). På den här frågan svarade lärarna att fysisk träning var det allra viktigaste momentet i deras undervisning. Det var 20 lärare som angav detta moment som det viktigaste. De moment som lärarna tyckte var minst viktiga (figur 5) var gymnastik och friidrott, det var ingen lärare som tyckte dessa moment var de viktigaste momenten eleverna skulle lära sig på idrottslektionerna. Momenten simning och friluftsliv var inte heller särskilt viktiga för lärarna i undersökningsgruppen, det var två respektive tre lärare som angav dessa moment som de viktigaste.

3.5 Hinder till att införa nya aktiviteter i undervisningen

Spelar det någon roll om man har arbetat under flera år som idrottslärare i gymnasieskolan eller har mindre erfarenhet inom samma yrke när det gäller hur ofta man introducerar nya aktiviteter i undervisningen? Den här frågan undersöktes med hjälp av att dela in det insamlade materialet i mindre erfarna och erfarna lärares vilja att introducera nya aktiviteter. Resultatet visade att det inte förekommer någon stor skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare gällande införandet av nya aktiviteter på idrottslektionerna. Båda dessa grupper svarade att de ganska ofta introducerar nya aktiviteter på idrottslektionerna. Lärarna i undersökningsgruppen gavs inga exempel på nya aktiviteter utan författaren antog att lärarna själv visste om de brukade införa nya aktiviteter i undervisningen.

Vad finns det för hinder som begränsar idrottslärarna när det gäller att införa nya aktiviteter i undervisningen? Skiljer det sig mellan erfarna och mindre erfarna lärare? Resultatet på den frågan redovisas i tabell 2

Tabell 2 De största hindren till att införa nya aktiviteter på idrottslektionerna.

	Stämmer		Stämmer delvis		Stämmer inte	
	Erfarna	Mindre erfarna	Erfarna	Mindre erfarna	Erfarna	Mindre erfarna
För små lokaler	4	6	3	11	17	12
För lite redskapsmaterial	4	15	6	7	14	7
För lite tid	10	10	10	10	4	9
För stora undervisningsgrupper	4	12	14	7	6	10
Det tar för mycket kraft	0	4	10	12	13	13
För lite ämneskunskap	3	1	10	16	10	12

Sammantaget bland lärarna så angav de "för lite tid", "för lite redskapsmaterial" och "för stora undervisningsgrupper" som de vanligaste hindren till att införa nya aktiviteter i undervisningen. Bortfallet av lärare i den här tabellen var sex lärare två erfarna och två mindre erfarna lärare samt två lärare som inte ville vara med i studien. Idrottslärarna fick även ange andra hinder än de som var nämnda i den ovanstående tabellen (tabell 2). De hinder som nämdes då var: "ekonomi", "tid att hinna till annan plats", "elevers motivation", "kostnader/pengar", "schema tider", "salens utformning" och en lärare svarade att den "gör vad eleverna helst vill göra (vi har nästan 65 % tjejer i alla grupper)."

Om man ser till skillnaden mellan erfarna och mindre erfarna idrottslärares största hinder till att introducera nya aktiviteter så var den ganska så stor. Det fanns en signifikant skillnad i två av de ovanstående hinderna i tabell 2. Det som skiljde sig åt mellan de båda grupperna var att de mindre erfarna idrottslärarna hade "för lite redskapsmaterial" och "för stora undervisningsgrupper" som de främsta hindren. I dessa båda hindren fanns en signifikant skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare. Så många som 22 av 29 mindre erfarna lärare svarade att det stämde eller stämde delvis att det största hindret till att introducera nya aktiviteter var att de hade för lite redskapsmaterial. Det flesta erfarna lärare tyckte tidsbristen var det största hindret i undervisningen, så många som 20 av totalt 24 erfarna lärare tyckte detta var det största hindret. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan grupperna erfarna och mindre erfarna gällande tidsbristen och inte heller de andra hindren förutom i redskapsmaterial och för stora undervisningsgrupper där det förelåg en skillnad mellan grupperna.

4 Diskussion

4.1 Diskussion av resultaten

Det övergripande syftet är att undersöka lektionsinnehållet i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet mellan de idrottslärarna med erfarenhet av yrket respektive de lärarna med mindre erfarenhet av läraryrket. Frågeställningarna jag ville ha svar på gällde lärarnas lektionsinnehåll, deras tid till olika moment, viktigaste kvalitéer och vilka hinder som finns till att introducera nya aktiviteter på lektionerna. Innan jag började den här studien hade jag en hypotes om att erfarna och mindre erfarna lärares undervisningsstrategi i idrott och hälsa skulle skilja sig åt. Till min stora förvåning så har resultaten i den här studien visat att dessa båda kategorier av lärare har i mångt och mycket likadan undervisning. Båda dessa kategorier av lärare i idrott och hälsa angav bollspel som det moment de använde sig mest av på idrottslektionerna. Nästan 30 % bollspel bestod både de erfarna och de mindre erfarna lärarnas lektioner av. Då kan man hålla i minnet att dessa 30 % är medelvärdet av vad alla lärare i undersökningsgruppen svarat. Det fanns exempelvis en idrottslärare som angav att den hade 70 % bollspel och en annan lärare svarade att den hade 60 % bollspel av den totala undervisningstiden i ämnet idrott på gymnasiet. Vilka fler moment fick mer utrymme i deras undervisning kan man undra?

Kan man tolka att bollspelsmomentet som fick så mycket anslagen tid och att andra moment som exempelvis gymnastik och friidrott som inte fick mer än 8 % respektive 5 % av tiden med att, namnet på idrottsämnet i skolan bytt namn? Ämnet hette tidigare gymnastikundervisning idag heter ämnet idrott och hälsa. Namnbytet som skedde 1987-88 från gymnastikundervisning till idrott och som sedan 1994 heter idrott och hälsa kan vara en anledning till att fokuset i undervisningen flyttats från gymnastik till bollspel. Att gymnastikmomentet fick så lite som 8 % av den totala undervisningstiden kan bero på att det finns flera olika moment i idrottsundervisningen idag, än vad som fanns i den tidigare gymnastikundervisningen. Gymnastikundervisningen var det moment som förekom mest på lektionerna om man går några årtionden tillbaka i tiden. Engströms rapport som nämns tidigare i den här studien, visar att gymnastikmomentet under 60-talet fick sammanlagt 33,5 % av den totala undervisningstiden.⁴⁸

⁴⁸ Engström., s. 16.

En annan anledning till att lärarna i den här undersökningsgruppen angett bollspel som det största momentet i deras undervisning, kan vara den som Linde nämner. Linde skriver att repertoaren spelar en stor roll för det lektionsinnehåll läraren väljer att använda sig av.⁴⁹ Kanske är det så att för idrottsläraren spelar dennes repertoar en ändå större roll på grund av att det till största delen är ett praktiskt ämne och inte ett teoretiskt. De idrottsliga erfarenheterna och de praktiska färdigheterna inom olika moment påverkar läraren en hel del. I en undersökning av bland annat Annerstedt så visade det sig att det klart dominerande skälet till varför studenter sökte till idrottslärarutbildningen i Stockholm var att de tidigare haft erfarenheter av lagspelsidrotter inom idrottsrörelsen.⁵⁰ Är det då bara lärare som styr innehållet i skolan eller finns det även andra faktorer som påverkar detta. Linde skriver att även läroboksförfattare, företag som säljer styrande material och beslutsfattare bokom de begränsande ramarna påverkar lärares lektionsinnehåll.⁵¹

Det finns även andra faktorer som påverkar innehållet på idrottslektionerna. I Arfwedsons bok *Nyare forskning om lärare* så anger han en forskning som kom fram till att: "Det som dominerade lärares planeringsarbete var elevernas behov, förmåga och intressen"⁵². Arfwedson nämner också att en mängd senare forskning kring detta problemområde stämmer med den här forskningens resultat.⁵³ I den gällande läroplanen står det även att eleverna ska ha inflytande över undervisningen. Läroplanen för idrottslärare på gymnasiet säger även att läraren skall: "Se till att undervisningen till innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv"⁵⁴. Man undrar då om elevernas behov och intressen tillgodosetts när andelen tid till bollspel är så stor som 30 % av den totala undervisningstiden. Man kan ju hoppas att alla elever oavsett kön har fått sin röst hörd och inte bara de elever som hörs mest.

Som jag tidigare skrivit så förvånade resultaten i den här studien mig mycket, eftersom jag hade en hypotes om att idrottslärare med mer erfarenhet skulle ha större tidstilldelning till momenten bollspel, gymnastik och friidrott. Vidare trodde jag att de idrottslärare som var mindre erfarna skulle ha en större spridning i sin tidstilldelning till olika moment, och inte bara vara fokuserade på några enstaka moment. Det visade sig i den här studien att de mindre

⁴⁹ Linde, s. 50f.

⁵⁰ Annerstedt, s. 152.

⁵¹ Linde, s. 53.

⁵² Arfwedson, s. 65.

⁵³ Ibid. s. 65.

⁵⁴ Utbildningsdepartementet (Lpf-94), s. 12.

erfarna idrottslärarna tillägnade de två momenten bollspel och fysisk träning så mycket som 50 % av undervisningstiden. De erfarna lärarna i idrottsundervisningen hade inte så stor tidstilldelning till de tre stora momenten bollspel, gymnastik och friidrott som jag trodde.

En annan del i syftet har varit att undersöka om det föreligger några hinder för idrottslärare till att introducera nya aktiviteter på lektionerna. De tre största hindren till varför samtliga lärare i undersökningsgruppen inte introducerar nya aktiviteter, var att de har för lite tid, för lite redskapsmaterial och för stora undervisningsgrupper. De mindre erfarna idrottslärarna hade för lite redskapsmaterial och för stora undervisningsgrupper som de främsta hindren till att introducera nya aktiviteter på lektionerna. I dessa hinder fanns också en signifikant skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare. De erfarna lärarna i idrott och hälsa tyckte däremot inte att dessa hinder var något problem för att kunna introducera nya aktiviteter. De tyckte istället tidsbristen var det största hindret. Det var nästan 50 % av samtliga tillfrågade som svarande att tidsbristen var det främsta hindret för att introducera nya aktiviteter i undervisningen. Annerstedt skriver i sin bok *Idrottslärarna och idrottsämnet* att ämnet idrott och hälsa har förlorat mycket tid bara de senaste decennierna.⁵⁵ Idrottsämnet ska ju rymma så många olika moment och idrotter plus att tiden till ämnet nästan försvunnit helt. Annan forskning visar att idrottsämnet i gymnasieskolan har sedan Lpf-94 infördes förlorat 30-50 % av tiden jämfört med när Lgy 70 gällde. Detta kan kanske vara en av anledningarna till varför idrottslärarna angav detta som det främsta hindret.

Att de mindre erfarna lärarna angav för lite redskapsmaterial som det största hindret för att introducera nya aktiviteter på lektionerna, kan bero på att de inte är lika vana att använda sig av det material som redan finns ute på skolorna. En annan anledning kan vara att de har en större kunskap om vilka möjligheter som finns med att köpa in nya redskap och nytt material. De mindre erfarna lärarna i idrott och hälsa har förmodligen mer nyligen varit lärarstudenter och på så sätt upplevt alla de redskap och material som finns under utbildningen men som sällan är en verklighet i de idrottshallar de själva arbetar i. Ytterligare en anledning till varför lärarna har svarat som de gjort kan vara att det fanns för lite utrymme att ange något annat hinder. Dock fanns det plats att skriva i andra hinder än vad som angivits.

⁵⁵ Annerstedt, s. 235.

På frågan om hur ofta lärarna i den här studien introducerar nya aktiviteter på sina lektioner så svarade de tillfrågade att det inte var särskilt ofta. En anledning till detta kan bero på det som Arfwedson nämner i sin bok. I Arfwedsons bok hittar vi resultat från en expertis-novis forskning, den visar att när erfarna likväl som mindre erfarna lärare ställs inför ett nytt och okänt moment så reagerar de likadant⁵⁶. Arfwedson skriver att "Effektiviteten blir inte lika bra vid en implementation av nyheter i undervisningen"⁵⁷, med detta menar han att lärare inte gärna vill ändra sitt sätt att arbeta för detta leder till en sämre undervisning i alla fall temporärt. Detta kan vara en anledning till varför många lärare inte är så förtjusta i att arbeta med nya aktiviteter för att det verkar leda till en sämre undervisning.

En annan anledning till att lärare kan ha svårigheter till att introducera nya aktiviteter kan vara att läroplanen i den svenska skolan har gått från att vara regelstyrd till att bli målstyrd med strävansmål och uppnåendemål som största syfte. Lärarna har fått mer utrymme att bestämma och utforma innehållet själva sedan Lpf-94 infördes jämfört hur det såg ut i under det att Lgy 70 var den svenska läroplanen. På varje skola och i varje ämne så får lärarna själv utforma en lokal kursplan utifrån den gällande läroplanen och den nationella kursplanen. Larsson skriver att de lokala kursplanerna också ska vara utformade efter den kommunala kursplanen samt och den aktuella skolans övergripande arbetsplan.⁵⁸ Läraren blir på detta sätt personlig ansvarig för den undervisning han/hon bedriver menar Larsson.⁵⁹ Lärarna kan på detta sätt ha arbetat in modeller som fungerar och i och med att inte läroplanen eller kursplanen säger något om att ständigt införa nya aktiviteter i undervisningen, så behöver de inte arbeta på detta sätt.

Det som idrottslärarna har angett som den viktigaste kvalitén i den här studien var att eleverna skulle få intresse för fysisk aktivitet på fritiden. 44 lärare av 57 angav den här kvalitén som den viktigaste. Här fanns också en trend till en skillnad mellan erfarna och mindre erfarna lärare i hur de svarat. De mindre erfarna har här angivit i större grad att detta är den viktigaste kvalitén. I den nationella kursplanen för idrottsämnet på gymnasiet så står det följande. "Ämnet syftar till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och erfarenheter att de kan välja

⁵⁶ Arfwedson, s. 38f.

⁵⁷ Ibid. s. 39.

⁵⁸ Larsson, s. 207.

⁵⁹ Ibid. s. 207.

och delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden"⁶⁰. Denna kvalité var en av totalt sex olika kvalitéer som undersökningsgruppen fick ange i frågeformuläret. Den kategori som lärarna angav som den minst viktiga kvalitén var att eleven skall ha stor färdighet i de olika momenten. I den nationella kursplanen står det även att läsa att eleven "utvecklar ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet, förstår värdet av detta samt ser dess samband med hälsa och livsstil"⁶¹. Hur skall idrottslärare göra för att eleverna skall få ett bestående intresse för fysisk aktivitet? Ett alternativ kan vara att eleverna får prova på olika moment i idrottsundervisningen. Alla elever är olika och de har oftast en rad olika intressen, så då gäller det att kunna ha en bred och omväxlande idrottsundervisning.

Det är viktigt att man som blivande idrottslärare inte stannar i sin utveckling utan att man hela tiden förkovrar sig och framförallt då inom de områden som man har lite mindre kunskap i. Det är lätt att lita på sina gamla erfarenheter istället för att ständigt förkovra sig och pröva på nya arbetsmetoder och nya inlärningssätt. Det finns en risk att vi som nyutexaminerade också kommer att lita till våra tidigare erfarenheter i idrottsföreningen eller under lärarutbildningen som vi fått och inte vågar gå ut och pröva nya vägar. Om vi bygger på den repertoaren vi har skriver Linde, då kan vi utöka vår repertoar så att den blir större och på så sätt göra ett bättre arbete.⁶²

4.2 Slutsats

Jag kan inte dra några generella slutsatser av den här studien på grund av att underlaget är alldeles för tunt. Ett intryck jag har fått från den här studien är att skillnaden mellan de erfarna och mindre erfarna lärarna i undersökningsgruppen inte var så stor som jag trodde. Dock kunde signifikanta skillnader återfinnas när man gick in och undersökte lite noggrannare i varje frågeställning. Signifikanta skillnader kunde hittas när lärare svarade på frågan vilka hinder som var de största till att introducera nya aktiviteter i undervisningen. De mindre erfarna lärarna angav bristen på redskapsmaterial som den största orsaken medan de erfarna lärarna angav tidsbristen som den största anledningen till varför man inte kunde introducera nya aktiviteter i sin undervisning. Man kunde också skönja en trend till skillnad när det gällde vilken kvalité lärarna tyckte var den viktigaste för eleverna att lära sig i gymnasieskolans

⁶⁰ nationella kursplanen se bilaga 3.

⁶¹ Ibid.

⁶² Linde, s. 52.

idrottsundervisning. Den viktigaste kvalitén som eleverna skulle lära sig var enligt lärarna i undersökningsgruppen att eleven skulle få intresse för fysisk aktivitet på fritiden. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan de båda kategorierna av lärare gällande de olika momenten. Båda grupper av lärare hade en stor betoning på momentet bollspel & bollekar i sin undervisning. Men även momentet fysisk träning tog relativt stort utrymme på deras idrottslektioner

Innehållet på idrottslektionerna kan tyckas bestå av olika idrottsgrenar som liknar de tävlingsaktiviteter som eleverna utövar i idrottsföreningar på fritiden. I läroplanen finns inte den avsikten med idrottsaktiviteten utan den uttalade avsikten är att befrämja elevernas kunskaper och möjligheter att sköta sin egen fysiska hälsa.⁶³ Här kan lagbollspel vara en aktivitet för att ge eleverna redskap att sköta sin egen fysiska hälsa, men det finns många andra aktiviteter som också kan fylla denna funktion. Om idrottsämnet bland annat syftar till att eleverna skall få intresse för fysisk aktivitet på fritiden då kanske det är bra att vi ger dem sådana redskap som kan hjälpa dem att vara aktiva resten av livet och inte bara ge dem vissa utvalda föreningsidrotter. Det är viktigt att vi som blivande idrottslärare kan verka för att stärka ämnets legitimitet i skolan och långt utanför dess väggar. För att på så sätt kunna behålla den tid som finns och förhoppningsvis kunna öka tidstilldelningen till ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan.

4.3 Fortsatt forskning

Denna studie har endast snuddat lite i forskningsområdet gällande lärares undervisningsstrategier. Det som skulle vara intressant att forska vidare kring, är att med hjälp av intervjuer och observationer se vad idrottslärare egentligen undervisar om på sina lektioner. Vi som människor och individer har en förmåga att känna in vad som förväntas av oss att säga och göra i specifika situationer. Av den aspekten tror jag även att lärarna i den här studien svarade på de ställda frågorna i enkäten. Om man skulle lägga till observation och intervjuer som metoder till den här enkätstudien tror jag att man skulle få det mest riktiga och trovärdiga resultat över lärares lektionsinnehåll.

⁶³ Utbildningsdepartementet, Lpf-94 s. 12

Litteratur och källförteckning

Tryckta källor

Annerstedt Claes, *Idrottslärarna och idrottsämnet*, (diss. Göteborg: ACTA Universitatis Gothoburgensis, 1991)

Arfwedson Gerhard, *Nyare Forskning om Lärare* (Stockholm: HLS Förlag, 1994)

Carlsten Yngve, *Ämnet idrott i grundskolans årskurs 8*, rapport 5:1989 (Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm Institutionen för pedagogik, 1989)

Engström Lars Magnus, *Gymnastikundervisning i årskurs 8: Resultat av en enkät till gymnastiklärare rörande ämnets innehåll och målsättning* (Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm Pedagogisk-psykologiska institutionen, 1968)

Eriksson Charli, Gustavsson Kjell, Johansson Therese, Mustell Jan, Quennerstedt Mikael, Rudsberg Karin, Sundberg Marie, Svensson Lena, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro: Institutionen för idrott och hälsa på Örebro universitet, 2003)

Green Ken, "Exploring the Everyday Philosophies of Physical Education Teachers from a Sociological Perspective", in *Sport, Education and Society*, Vol. 5, No. 2, (2000) pp. 109-129

Karlsvärd Martin & Malvebo Rikard, *Om man bara har en gång i veckan, då måste du ju få motion*:- En kvalitativ och kvantitativ studie om lärare i idrott och hälsas ämnesinnehåll och viktigaste moment i undervisningen Examensarbete 10 p vid idrottslärarlinjen 2001-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:55 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004).

Kursplan idrott och hälsa: Förordning om kursplaner i kärnämnen för gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen, SkolFS 1994:9 s. 17-18

Linde Göran, *Det ska ni veta! : En introduktion till läroplansteori*, 10.Uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2004)

Lockwood Andrea, "Breadth and balance in the physical education curriculum" in *Issues in physical education ed.* Susan Capel and Susan Piotrowski, (London: Routledge, 2000)

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, Thedin Jakobsson Britta, "Lärares syn på ämnet idrott och hälsa", *Svensk Idrottsforskning*, 3 (2 002:11) pp.126

Utbildningsdepartementet, *Läroplan för de frivilliga skolformerna*, Lpf-94, (Stockholm: Liber 1994)

Elektroniska källor

Skolverket (2000) *Kursplan Idrott och Hälsa*

URL [http://](http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=8&skolform=21&id=IDH)

www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=8&skolform=21&id=IDH
&extraid= Hämtad 2005-03-10

Bilaga 1: Missiv brev och frågeformulär

Hej!

Jag heter Mattias Wiklund och läser till idrottslärare på Idrottshögskolan i Stockholm, och jag håller just nu på att skriva min C-uppsats. Nu är det så att jag behöver **din hjälp** för att genomföra den. Jag har valt att göra en enkätundersökning med idrottslärare på gymnasienivå i Stockholmsområdet. Enkäten tar bl.a. upp frågor om lektionsinnehållet på idrottslektionen, så var vänlig att besvara dessa frågor så noga som möjligt. Mitt syfte till att jag gör denna enkätundersökning är att det inte finns så många enkätstudier av idrottslärare på gymnasiet, därför är din medverkan så viktig. Lektionsinnehållet som jag har valt att undersöka gäller då i kursen **idrott och hälsa A** och inte B-kursen.

Jag har valt att göra frågeformuläret lite annorlunda och har då konstruerat frågorna i Excel. Du kan antingen svara direkt i det bifogade frågeformuläret i Excel på dataskärmen, och då ställer du dej bara i de grå fälten och klickar med musen och skriver i dina svar. Eller så skriver du ut pappren (2st). Svarar på dem med en penna i din hand och postar dem till den adress som jag har angivit nedan. Om du kommer att E-maila dem tillbaka till mej så är det bara att skicka dem på den E-mailadress som står här nere. Anvisningar hur du skickar tillbaka enkäten finns längst ner på enkäten. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt **Jag har ännu inte fått in så många svar på E-mailen därför skickar jag även ut enkäten via brev. Om du redan har skickat in enkäten till mig behöver du inte bry dig om att svara på detta brev, annars är jag mer än tacksam för svar från dig**

Tacksam för svar så fort som möjligt,

TACK för din medverkan.

Med vänliga hälsningar

Mattias Wiklund

Centralvägen 14 E

194 76 Upplands Väsby

tele: 0704-18 19 15

E-mailadress: mattias_wiklund@hotmail.com

Bilaga 2 Sökregister

VAD?

Ämnesord	Synonymer
<i>Physical Education</i>	<i>Physical exercise</i>
<i>Teaching, Strategy</i>	<i>physical sports</i>
<i>School</i>	<i>High school</i>
<i>Survey</i>	
<i>Idrott och hälsa</i>	<i>Skolidrott, gymnastik</i>
<i>Lärare</i>	<i>Gymnasielärare</i>
<i>Enkätstudier</i>	

VARFÖR?

Jag har valt de här för att det passar allra bäst in på det område jag söker litteratur inom. Jag fick tips att använda mig av physical education och strategy detta gav också mest och bäst resultat i databasen Eric. För att hitta svensk forskning använde jag mig av google och idrottshögskolans biblioteks katalog.

HUR?

Databas	Söksträng	Antal träffar
<i>Eric</i>	<i>Physical Education</i>	<i>8927</i>
	<i>Teaching strategy</i>	<i>69</i>
	<i>school</i>	<i>38</i>
<i>google</i>	<i>Enkät, lärare, idrott, hälsa</i>	<i>3390</i>
	<i>Enkätstudie, lärare, ämnet idrott hälsa</i>	<i>74</i>
	<i>Enkätstudie, gymnasielärare ämnet idrott hälsa</i>	<i>16</i>

KOMMENTARER:

Det var svårt att hitta liknande enkätstudier om idrottslärare på gymnasiet, de flesta studier behandlade idrottslärare i grundskolan. Jag hittade inte heller någon annan studie som jämförde erfarna med mindre erfarna lärare i idrott och hälsa.